

บั้งไฟน้อย: แนวทางการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น บ้านหนองยางน้อย ตำบลหัวช้าง
อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด

Little Bang Fai: Guidelines for Conserving Local Wisdom Nong Yang Noi
Village, Hua Chang Sub-district, Suwannaphum District, Roi Et Province

ศิวกร คำใบ¹ พงศ์สวัสดิ์ ราชจันทร์² จำรัสลักษณ์ เจริญแสน³ สัจจวรรณท์ พวงศรีเคน⁴
อรทัย พงษ์แก้ว⁵

Siwakorn Khumbai, Pongsawut Rachjun, Jumrusluk Charoensaen,
Satchawan Phuangsriken, Orathai Pongkaew

บทคัดย่อ (Abstract)

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1. เพื่อศึกษาแนวทางการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น 2. เพื่อวิเคราะห์ถึงปัญหาและอุปสรรคแนวทางการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น 3. เพื่อเสนอแนะแนวทางการแก้ไขปัญหาและอุปสรรคแนวทางการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ มีเครื่องมือในการวิจัย ได้แก่ แบบการสัมภาษณ์ เชิงลึก โดยมีกลุ่มเป้าหมาย 6 กลุ่ม 1) ผู้ใหญ่บ้าน 2) ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน 3) คณะกรรมการหมู่บ้าน 4) ประชาชนชาวบ้าน 5) ประชาชน และ 6) กลุ่มทำบั้งไฟน้อย แล้วนำข้อมูลที่รวบรวมได้จากเอกสาร วรรณกรรม และแบบสัมภาษณ์มาวิเคราะห์แบบเชิงเนื้อหา ผลการศึกษาประเด็นแนวทางการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น พบว่า แนวทางการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น แบ่งออกเป็น 4 ด้าน คือ 1) ด้านการอนุรักษ์ พบว่า การทำบั้งไฟน้อยเป็นการสร้างความสามัคคีให้กับชุมชนมาเป็นเวลานานและสืบทอดสืบทอดกันมาจากรุ่นสู่รุ่น เยาวชนในชุมชนได้เรียนรู้แล้วก็ซึมซับการทำบั้งไฟน้อย เพื่อที่จะได้มาสืบสานและพัฒนาบั้งไฟน้อยต่อไปในอนาคต 2) ด้าน

Received: 2023-09-02 Revised: 2023-11-16 Accepted: 2023-11-17

¹ หลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์ คณะนิติรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด
Student of Political Science Program in Political Science On Faculty of Law and Politics, Roi Et
Rajabhat University.

² สาขาวิชารัฐศาสตร์ คณะนิติรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด Program in Political
Science On Faculty of Law and Politics, Roi Et Rajabhat University. Corresponding Author
e-mail: seat007@outlook.com

³ สาขาวิชาพยาบาลศาสตร์ คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด Program in Nursing
Science On Faculty of Nursing , Roi Et Rajabhat University

⁴ สาขาวิชาพยาบาลศาสตร์ คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด Program in Nursing
Science On Faculty of Nursing , Roi Et Rajabhat University

⁵ สาขาวิชาพยาบาลศาสตร์ คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด Program in Nursing
Science On Faculty of Nursing , Roi Et Rajabhat University

การพัฒนา พบว่า การพัฒนาบั้งไฟน้อยมีการทำงานร่วมกันอย่างเป็นระบบ มีการวางแผนการผลิต การเสนอข้อคิดเห็นแลกเปลี่ยนแนวคิดซึ่งกันและกันช่วยกัน เพื่อเป็นการต่อยอดในการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่น 3) ด้านการถ่ายทอดการ พบว่า สืบทอดความรู้ภายในชุมชน ส่วนใหญ่เป็นอาชีพของประชาชนแทบทุกครัวเรือน 4) ด้านการเผยแพร่แลกเปลี่ยน พบว่า สนับสนุนให้เกิดการเผยแพร่แลกเปลี่ยนภูมิปัญญา และวัฒนธรรมอย่างกว้างขวาง ประเด็นปัญหาและอุปสรรคแนวทางการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น พบว่า เยาวชนไม่นิยมการอนุรักษ์บั้งไฟน้อย ไม่มีหน่วยงานภาครัฐและเอกชนเข้ามาช่วยเหลือหรือการสนับสนุนต่างๆจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งสถานการณ์โควิด 19 ไม่สามารถจำหน่ายบั้งไฟน้อยได้ และประเด็นแนวทางการแก้ไขปัญหาและอุปสรรคแนวทางการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น พบว่า ควรจะมีการปลูกฝังให้มีจิตตคติในการอนุรักษ์บั้งไฟน้อย โดยจัดกิจกรรมให้เยาวชนมีส่วนร่วมการทำบั้งไฟน้อย

คำสำคัญ (Keywords): แนวทาง; การอนุรักษ์; ภูมิปัญญาท้องถิ่น

Abstract

The objectives of this research were 1. to study the local wisdom conservation guidelines 2. to analyze the problems and obstacles in the conservation of local wisdom 3. to suggest ways to solve the problems and obstacles in the conservation of local wisdom It was qualitative research with research tools, namely in-depth interviews, with 6 target groups: 1) the village headman 2) the village headman's assistant 3) the village committee 4) the village philosopher 5) the people and 6) Little rocket making group The collected data from literature, literature and interview forms were then used for content analysis. The results of the study of local wisdom conservation guidelines revealed that local wisdom conservation guidelines were divided into 4 aspects: 1) Conservation: It was found that making little rockets has created unity in the community for a long time and has been inherited from generation to generation. from generation to generation. The youth in the community have learned and absorbed little rocket making. in order to continue and develop the Noi rockets in the future. 2) Development: It was found that the development of the Noi rockets worked together systematically. production planning Suggesting ideas, exchanging ideas with each other, helping each other. To extend the development of local wisdom. 3) The transmission of knowledge was passed on within the community Most of them are occupations of people in almost every household. exchange wisdom and culture widely Regarding the problems and obstacles in the conservation of local wisdom, it was found that young people did not favor the conservation of rockets. There are no agencies to help. There are no funds or

contributions from relevant agencies. Including the situation of COVID 19, unable to sell little rockets It was found that there should be instilled in mind to conserve little rockets. By organizing activities for youth to participate in making little rockets.

Keywords: Guidelines; Conservation; Local Wisdom

บทนำ (Introduction)

วัฒนธรรมเป็นวิถีชีวิตของชุมชนรวมถึงคนในสังคมเพื่อที่จะถ่ายทอดสืบต่อมาในสังคม วัฒนธรรมและเป็นที่สร้างสรรค์ของภูมิปัญญาที่สืบทอดกันมาจากอดีตจนถึงปัจจุบัน สังคมไทยเป็นสังคมที่มีวัฒนธรรมประเพณีที่มีคุณค่าและเป็นเอกลักษณ์ที่สั่งสมมาเป็นเวลานานตั้งแต่อดีต วัฒนธรรมและประเพณีไทยเหล่านี้เป็นมรดกที่สำคัญของบรรพบุรุษ ซึ่งคนไทยได้ ยึดถือเป็นแนวทางปฏิบัติสืบทอดกันมาช้านานจนกลายเป็นเอกลักษณ์และสิ่งที่แสดงถึงความเป็นชาติไทย สะท้อนให้เห็นวิถีชีวิตของคนไทยที่สอดคล้องกับอาชีพเกษตรกรรม ดังนั้น คนไทยจึงมีความผูกพันกับธรรมชาติจนสิ่งเหล่านี้ได้หล่อหลอมวิถีคิด ความเชื่อ กลายเป็นวัฒนธรรมประเพณีในท้องถิ่น และถ่ายทอดสืบทอดเรื่อยมาจนกลายเป็นวัฒนธรรมและประเพณีไทยที่มีคุณค่า (ปรีชา พิณทอง, 2535)

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือหรือภาคอีสานของประเทศไทยมีรูปแบบศิลปวัฒนธรรม ประเพณีท้องถิ่นที่เป็นเอกลักษณ์บ่งบอกถึงอัตลักษณ์ของชาวอีสานได้เป็นอย่างดี โดยชาวอีสานมักจะมีประเพณีท้องถิ่นทุกเดือนหรือที่เรียกว่า ฮีตสิบสอง คำว่า ฮีตสิบสอง มาจากคำสองคำ ได้แก่ “ฮีต” คือคำว่าจารีต ซึ่งหมายถึงความประพฤติธรรมเนียมประเพณีความประพฤติที่ดีและ “สิบสอง” หมายถึงสิบสองเดือนที่จะนับตามปฏิทินของไทย ดังนั้น ฮีตสิบสองจึงหมายถึงประเพณีที่ประชาชนในภาคอีสานปฏิบัติกันมาในโอกาสต่าง ๆ ทั้งสิบสองเดือนของแต่ละปีซึ่งประเพณีเหล่านี้เป็นการผสมผสานพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับศาสนาพุทธ เรื่องผีและพิธีกรรมทางการเกษตรกรรม (เบญจมาศ เกตุแก้ว, 2521)

ประเพณีที่โด่งดังของชาวอีสานมากที่สุดคือประเพณีบุญบั้งไฟหรือที่เรียกว่าบุญเดือนหก เพราะนิยมจัดงานในเดือนหก โดยประเพณีบุญบั้งไฟมีต้นกำเนิดมาจากการนิทานพื้นบ้านของภาคอีสาน เรื่องผาแดงนางไอ่ นิทานพื้นบ้านดังกล่าวได้เป็นรากฐานความเชื่อทำให้ชาวบ้านจัดประเพณีบุญบั้งไฟขึ้นเพื่อเป็นการบูชาพระยาแถนซึ่งชาวบ้านมีความเชื่อว่าพระยาแถนมีหน้าที่คอยดูแลให้ฝนตกถูกต้องตามฤดูกาล หากหมู่บ้านใดไม่จัดประเพณีบุญบั้งไฟฝนก็จะไม่ตกต้องตามฤดูกาลอาจก่อให้เกิดภัยพิบัติ กับหมู่บ้านได้ ดังนั้นชาวอีสานจึงจัดงานบุญบั้งไฟขึ้นทุก ๆ เดือนหกหรือเดือนพฤษภาคมถึงเดือนมิถุนายนของทุกปี (ยูร กมลเสรีรัตน์, 2546)

ประเพณีบุญบั้งไฟ มีบทบาทสำคัญต่อชาวอีสานทั้งเป็นเครื่องตอบสนองจิตใจ สร้างความมั่นใจก่อนการทำอาชีพเกษตรกรรมและยังเป็นการเฉลิมฉลองก่อนฤดูกาลเก็บเกี่ยว ประเพณีบุญบั้งไฟยังมีหน้าที่จัดระเบียบความสัมพันธ์ระหว่างคนกับธรรมชาติ และจัดระเบียบระหว่างคนกับสังคม วัฒนธรรมและประเพณีมีความหมายสองระดับ อย่างแรกคือความหมายตามอย่างที่เขาใจทั่วไป คือ

หมายถึงศิลปะความเชื่อพิธีกรรมหรือสิ่งที่มนุษย์สร้างสรรค์หรือปรับปรุงให้มีเอกลักษณ์ เป็นของตนเอง ในความหมายที่สองวัฒนธรรมและประเพณีก็เป็นเพียงเครื่องมือของมนุษย์ในการจัดระเบียบความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์และธรรมชาติ หรือที่เรียกอีกอย่างหนึ่งคือระบบการจัดระเบียบของความสัมพันธ์ในสังคมนั้น ๆ หากวิเคราะห์รูปแบบวัฒนธรรมอย่างละเอียดแล้วจะพบว่าเครื่องมือของระบบความสัมพันธ์เหล่านี้ย่อมมีหน้าที่ในการจรรโลงโครงสร้างความสัมพันธ์ของสังคมนั้น ๆ เอาไว้เมื่อโครงสร้างความสัมพันธ์ต้องแปรเปลี่ยนไป เนื่องจากความเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากระบบเศรษฐกิจ การเมือง หรือสังคม ดังนั้นเครื่องมือของระบบความสัมพันธ์เช่น พิธีกรรม ประเพณี ศาสนา ก็ย่อมผันแปรเปลี่ยนตามความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นเพราะทั้งวัฒนธรรมและโครงสร้างทางสังคมต่างก็มีปฏิสัมพันธ์ และมีความเกี่ยวข้องที่ซ้อนทับกันอยู่ตลอดเวลา (นิธิ เอียวศรีวงศ์, 2536)

“บั้งไฟ” ในภาษาถิ่นอีสานมักจะสับสนกับคำว่า “บ่องไฟ” บั้งหมายถึง สิ่งที่เป็นกระบอก เช่น บั้งทิง สำหรับใส่น้ำดื่มหรือบั้งข้าวหลาม เป็นต้น ส่วนคำว่า บ่อง หมายถึง สิ่งของใด ๆ ก็ได้ที่มี 2 ชั้น มาสวมหรือประกอบเข้ากันได้ส่วนนอกเรียกว่า บ่อง ส่วนในหรือสิ่งที่เอาไปสอดใส่จะเป็นสิ่งใดก็ได้ เช่น บ่องมิด บ่องขวาน บ่องเสียม บ่องวัว บ่องควาย ดังนั้น คำว่า บั้งไฟ ในภาษาถิ่นอีสาน จึงเรียกว่า บั้งไฟ ซึ่งหมายถึง ดอกไม้ไฟชนิดหนึ่ง มีหางยาวเอาดินประสีมาคั่วกับถ่านไม้ดำให้เข้ากันจนละเอียด เรียกว่า หมื่อ (ดินปืน) และเอาหมื่อนั้นใส่กระบอกไม้ไผ่ดำให้แน่นเจาะรูตอนท้ายของบั้งไฟเอาไฟท่อนอื่นมัดติดกับกระบอกให้ไฟหมื่อโดยรอบ เอาไม้ไผ่ยาวลำหนึ่งมามัดประกบต่อออกไปเป็นหางยาว สำหรับใช้ถ่วงหัวให้สมดุลกัน เรียกว่า “บั้งไฟ” การจุดบั้งไฟก็อาจเป็นอีกวิธีหนึ่งที่แสดงความเคารพ หรือส่งสัญญาณความรักดีไปยังพญาแถน ชาวอีสานจำนวนมากเชื่อว่าการจุดบั้งไฟเป็นการขอฝนจากพญาแถน และมีนิทานปรัมปราเช่นนี้อยู่ทั่วไป แต่ความเชื่อนี้ยังไม่พบหลักฐานที่แน่นอน นอกจากนี้ ในวรรณกรรมอีสานยังมีความเชื่ออย่างหนึ่งคือ เรื่องพญาคันคาก หรือคางคก พญาคันคากได้รับกับพญาแถนจนชนะแล้วให้พญาแถนบันดาลฝนลงมาตกยังโลกมนุษย์ แม้ว่าการจุดบั้งไฟจะเสี่ยงต่อชีวิตและทรัพย์สินทั้งต่อคนทำ คนเล่น คนดู และบางครั้งก็เป็นอันตรายต่อคนที่ไม่ได้มีส่วนร่วม รวมถึงมีเสียงสะท้อนในแง่ลบเกี่ยวกับอันตรายของมันแต่ประเพณีบุญบั้งไฟก็ยังเป็นที่สนใจอย่างกว้างขวาง ความคลั่งไคล้การจุดบั้งไฟของคนอีสานส่วนหนึ่งเห็นได้จากคลื่นมหาชนที่เข้าไปชมในงานบุญ เช่น บุญบั้งไฟของอำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด หรือในบ่อนบั้งไฟ ผู้คนส่วนหนึ่งมองการจุดบั้งไฟ เป็นสถานที่ปิกนิก เพื่อชมบั้งไฟ และสังสรรค์ไปด้วยลักษณะที่บั้งไฟถูกจุดขึ้นไปในแนวตรงมีแม่เฒ่าคนหนึ่งกล่าวออกมาว่า “อ๊วย จังแม่นงามหลาย (เชษฐา พวงหัตถ์, 2551) ดังนั้น จึงทำให้ผู้ศึกษาได้มองเห็นข้อบกพร่องในระบบการทำงานของคนในชุมชน ว่าบั้งไฟน้อยของชาวบ้านผลิตเอาไว้จำนวนมากแต่จำหน่ายไม่ได้เพราะเป็นช่วงการแพร่เชื้อไวรัสโคโรนา 2019 จึงทำให้ชาวบ้านหรือคนในชุมชนขาดรายได้จากการจำหน่ายบั้งไฟน้อย รวมทั้งเยาวชนขาดความสนใจและการอนุรักษ์เกี่ยวกับบั้งไฟน้อยในปัจจุบัน

ด้วยเหตุผลที่กล่าวมาข้างต้น ผู้ศึกษาจึงสนใจศึกษาเรื่อง “บั้งไฟน้อย : แนวทางการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น บ้านหนองยางน้อย ตำบลหัวช้าง อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด” เพื่อที่จะ

เสนอแนะแนวทางการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น บ้านหนองยางน้อย ตำบลหัวช้าง อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์การวิจัย (Research Objectives)

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ได้กำหนดวัตถุประสงค์การศึกษาไว้ดังนี้

1. เพื่อศึกษาแนวทางการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น บ้านหนองยางน้อย ตำบลหัวช้าง อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด
2. เพื่อวิเคราะห์ถึงปัญหาและอุปสรรคแนวทางการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น บ้านหนองยางน้อย ตำบลหัวช้าง อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด
3. เพื่อเสนอแนะแนวทางการแก้ไขปัญหาและอุปสรรคแนวทางการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น บ้านหนองยางน้อย ตำบลหัวช้าง อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด

วิธีการดำเนินการวิจัย (Research Methods)

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยแบบเชิงคุณภาพ (qualitative research) โดยมีวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. กลุ่มเป้าหมายในการวิจัย ได้แก่ 1) ผู้ใหญ่บ้าน จำนวน 1 คน 2) ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน จำนวน 2 คน 3) คณะกรรมการหมู่บ้าน จำนวน 5 คน 4) ประชาชนชาวบ้าน จำนวน 2 คน 5) ประชาชน 5 และ 6) กลุ่มทำบั้งไฟน้อย จำนวน 10 คน รวมทั้งสิ้น จำนวน 25 คน

2. เครื่องมือในการวิจัย ได้แก่ แบบการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) โดยมีกรอบวิเคราะห์ตามประเด็นที่จะทำการศึกษาซึ่งทำการสังเคราะห์จากกรอบแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัย โดยอยู่ภายใต้ประเด็น การวิจัยดังนี้คือ 1) ประเด็นภูมิปัญญาท้องถิ่นแนวทางการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น 2) ประเด็นปัญหาและอุปสรรคแนวทางการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น และ 3) ประเด็นข้อเสนอแนะแนวทางการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ การเก็บรวบรวมข้อมูลจาก 1) ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) คือ เป็นข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกกับกลุ่มเป้าหมาย 2) ข้อมูลทุติยภูมิ (secondary data) คือ เป็นข้อมูลที่ได้จากการรวบรวมเอกสารต่าง ๆ (Document Research) อาทิ หนังสือ ตำรา เอกสารวิชาการ งานวิจัย และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น

4. การวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ผู้ศึกษาได้นำข้อมูลที่รวบรวมได้จากการสังเกตกับการสัมภาษณ์ มาทำการวิเคราะห์แยกแยะเป็นประเด็นต่างๆ โดยใช้การพรรณนาวิเคราะห์ข้อมูลตามความมุ่งหมายของการศึกษา และตามกรอบแนวคิด เพื่อให้สามารถเชื่อมโยงเนื้อหาที่รวบรวมประเด็นได้อย่างมีระบบ

ผลการวิจัย (Research Results)

การวิจัยเรื่อง “บั้งไฟน้อย : แนวทางการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น บ้านหนองยางน้อย ตำบลหัวช้าง อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด” มีผลการวิจัย ดังต่อไปนี้

1. บั้งไฟน้อย: แนวทางการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น บ้านหนองยางน้อย ตำบลหัวช้าง อำเภอสวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด

ผลการศึกษาในประเด็นแนวทางการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้านการอนุรักษ์ พบว่า การทำบั้งไฟน้อยเป็นการสร้างความสามัคคีให้กับชุมชนมาเป็นเวลานานและสืบทอดสืบทอดกันมาจากรุ่นสู่รุ่น การรวมกลุ่มเป็นสิ่งสำคัญสำหรับการเพิ่มทรัพยากร เช่น การรวบรวมเด็กในชุมชนให้มาเรียนรู้เกี่ยวกับการทำบั้งไฟน้อย ให้เด็กในชุมชนได้เรียนรู้แล้วก็ซึมซับการทำบั้งไฟน้อย เพื่อที่จะได้มาสืบสาร และพัฒนาบั้งไฟน้อยต่อไปในอนาคต การทำบั้งไฟน้อยสร้างรายได้ให้กับชุมชน ทำให้กลุ่มมีความเข้มแข็งและยั่งยืน มีงานทำตลอดไม่ต้องไปหางานทำไกลบ้าน ไกลครอบครัว ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน และทำงานกันเป็นกลุ่ม การรวมกลุ่มเป็นสิ่งสำคัญสำหรับการเพิ่มทรัพยากร เช่น การรวบรวมเด็กในชุมชนให้มาเรียนรู้เกี่ยวกับการทำบั้งไฟน้อย ให้เด็กในชุมชนได้เรียนรู้แล้วก็ซึมซับการทำบั้งไฟน้อย เพื่อที่จะได้มาสืบสารและพัฒนาบั้งไฟน้อยต่อไปในอนาคต การทำบั้งไฟน้อยสามารถสร้างกำไรให้กับคนในชุมชน ให้ชุมชนได้มีความสามารถกันมากขึ้นเพื่อที่จะพัฒนาชุมชนของเราให้เข้มแข็งและก็ทำให้ชุมชนของเรามีคนรู้จักมากขึ้น เพื่อที่จะให้ชุมชนเราได้รายได้เสริม และนำเงินไปเลี้ยงครอบครัวอย่างสบาย

ผลการศึกษาในประเด็นแนวทางการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้านการพัฒนา พบว่า การพัฒนาด้านบั้งไฟน้อย มีการทำงานร่วมกัน อย่างเป็นระบบ มีการวางแผนการผลิต การจำหน่าย และสามารถทำงานร่วมกันอย่างราบรื่น การเสนอข้อคิดเห็นแลกเปลี่ยนแนวคิดซึ่งกันและกันช่วยกันทดลองสิ่งใหม่ๆแล้วนำมาเข้าร่วมประชุมเพื่อเสนอเป็นผลผลิตของกระบวนการเรียนรู้การต่อยอดภูมิปัญญาท้องถิ่น การพัฒนาชุมชน เป็นกลไกอันสำคัญที่กำหนดทิศทาง นโยบาย แนวทางและกระบวนการในการพัฒนา เพื่อนำไปสู่จุดหมายปลายทาง เบื้องหน้า คือ ชุมชน และประชาชน เพื่อที่จะให้ชุมชนของเราก้าวไปข้างหน้า และเป็นที่ยึดมั่นกันทั่วถึง ทำให้มีผู้คนหันมาสนใจบั้งไฟน้อยมากยิ่งขึ้น เพื่อที่จะสร้างรายได้ให้แก่คนในชุมชนไม่มากนักน้อย ชุมชนท้องถิ่นจะพัฒนาได้หรือไม่ และดำเนินไปในทิศทาง จึงต้องมีองค์ประกอบของแนวคิดพื้นฐานการพัฒนาชุมชน หลักการพัฒนาชุมชน และการดำเนินงานพัฒนาชุมชน รวมทั้งการปรับตัวให้ทันต่อภาวะการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และสิ่งแวดล้อม ไปในทิศทางที่ดีอีกด้วย

ผลการศึกษาในประเด็นแนวทางการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้านการถ่ายทอด พบว่า การสืบทอดความรู้ภายในชุมชน ส่วนใหญ่เป็นเรื่องอาชีพของหมู่บ้านที่แทบทุกครัวเรือนทำกัน อาจเป็นอาชีพซึ่งสมาชิกของชุมชนได้คลุกคลี กันเคยมาตั้งแต่เด็ก ภายใต้สภาพการดำรงชีวิตประจำวัน การถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นแก่เด็กหรือเยาวชน โดยทั่วไปเด็กมีความสนใจในช่วงเวลาสั้น ๆ ในสิ่งที่ที่ใกล้ตัว ซึ่งแตกต่างจากผู้ใหญ่ การสร้างค่านิยมจากรุ่นสู่รุ่น การสนับสนุนต่างๆ และดูแลให้ความรู้ อย่างสม่ำเสมอ บอกถึงข้อดีและประโยชน์ของ เพื่อให้บุคลากรเกิดความตระหนัก ที่สำคัญคือ ตัวอย่างที่ดีมีค่ามากกว่าคำสอน ผู้บริหารระดับสูงขององค์กร จะต้องเป็นตัวอย่างที่ดีให้แก่ลูกน้อง ต้องมีเวลาที่จะเดินเข้าไปหาลูกน้องเพื่อสอบถามความคิดเห็น แลกเปลี่ยนความรู้กัน การถ่ายทอดความรู้ตั้งอยู่บนพื้นฐานของบทบาทต่างๆ ที่สลับสับเปลี่ยนกันได้ของผู้สร้างและผู้รับความรู้

โดยปฏิสัมพันธ์ระหว่างทั้งสองฝ่ายนี้เกิดขึ้นอย่างมีพลวัตในหลายรูปแบบได้แก่ การปฏิสัมพันธ์ทางสังคม การแปลงให้เป็นความรู้ชุดแจ้งการรวมความรู้ และการแปลงความรู้สู่ภายใน

ผลการศึกษาในประเด็นแนวทางการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้านการเผยแพร่แลกเปลี่ยน คือ การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเป็นสิ่งที่ดีเพื่อที่ได้พัฒนาท้องถิ่นและชุมชนของพวกเรา โดยการส่งเสริม และสนับสนุนให้เกิดการเผยแพร่และแลกเปลี่ยนภูมิปัญญา และวัฒนธรรมอย่างกว้างขวาง โดยให้มีการเผยแพร่ภูมิปัญญาท้องถิ่นต่าง ๆ ด้วยสื่อและวิธีการต่างๆ อย่างกว้างขวาง รวมทั้งกับประเทศอื่น ๆ ทั่วโลก เช่น การศึกษาดูงาน การเยี่ยมชม กลุ่มอาชีพการทำบั้งไฟน้อยเพื่อเป็นการเปิดโลกทัศน์และแนวคิดจากภายนอกเพื่อนำมาปรับใช้เพื่อความยั่งยืนต่อไป โดยส่งเสริมให้เกิดการเผยแพร่ภูมิปัญญาด้านการทำบั้งไฟน้อยแลกเปลี่ยนภูมิปัญญาการทำบั้งไฟน้อย เช่น การศึกษาดูงาน การเยี่ยมชม กลุ่มอาชีพการทำบั้งไฟน้อยเพื่อเป็นการเปิดโลกทัศน์และแนวคิดจากภายนอกเพื่อนำมาปรับใช้เพื่อความยั่งยืนต่อไป

2. ปัญหาและอุปสรรค บั้งไฟน้อย: แนวทางการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น บ้านหนองยางน้อย ตำบลหัวช้างอำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด

ผลการศึกษาในประเด็นปัญหาและอุปสรรคแนวทางการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้านการอนุรักษ์ คือ เยาวชนรุ่นหลังไม่นิยมการอนุรักษ์บั้งไฟน้อยเลยเป็นปัญหาหลักในการอนุรักษ์บั้งไฟน้อย การอนุรักษ์มีปัญหในเรื่องทุน ไม่มีหน่วยงานต่าง ๆ เข้ามาช่วยเหลือมากเท่าจึงไม่เป็นที่นิยมของคนรุ่นหลัง ไม่มีทุนหรือเงินสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมาช่วยเหลือในการทำบั้งไฟน้อย สถานการณ์โควิด 19 ระบาดก็เลยไม่สามารถไปขายบั้งไฟน้อยได้ แล้วก็ไม่มีการจัดกิจกรรมบุญบั้งไฟเลยไม่มีรายได้จากตรงนี้ไป เพื่อไปเป็นทุนในการทำบั้งไฟน้อย

ผลการศึกษาในประเด็นปัญหาและอุปสรรคแนวทางการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการฟื้นฟู คือ ไม่มีหน่วยงานไหนเข้ามาช่วยเหลือในการพัฒนาบั้งไฟน้อยเท่าไร จึงทำให้คนในชุมชนรายได้ในการขายบั้งไฟน้อย จึงเป็นผลกระทบต่อการดำเนินชีวิตของคนในชุมชน ถ้าเราอยากพัฒนาบั้งไฟน้อยของเราให้เป็นที่รู้จักของคนทั่วประเทศ และให้คนสนใจบั้งไฟน้อยมากขึ้น เราก็ต้องมีทุนหรือคนสนับสนุนในเรื่อง ดังนั้นจึงอยากให้หน่วยเข้ามาช่วยสนับสนุนในเรื่องนี้ ก็ทำให้บั้งไฟน้อยพัฒนาลำช้าไม่เป็นที่รู้จักคนของในประเทศ และทำให้คนในชุมชนไม่มีรายได้

ผลการศึกษาในประเด็นปัญหาและอุปสรรคแนวทางการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้านการถ่ายทอด คือ คนรุ่นหลังไม่ค่อยให้ความสนใจหรือนิยมเรื่องนี้มากเท่าไร คนในชุมชนเลยกลัวว่าจะไม่มีใครมาสืบทอดการทำบั้งไฟน้อยเอาไว้ อาจจะไม่มีใครสืบทอดการทำบั้งไฟน้อย มันก็เลยเป็นปัญหาของคนในชุมชน ก็เลยไม่รู้ว่าจะสืบทอดไปให้ใครเพื่อจะไปสานต่อการทำบั้งไฟน้อย เยาวชนรุ่นใหม่ไม่ยอมรับ และไม่ให้ความร่วมมือเกี่ยวกับบั้งไฟน้อยเท่าไร เลยเป็นปัญหาว่กลัวไม่มีใครสืบทอดการทำบั้งไฟน้อยของพวกเรา เพราะถ้าโตไปกลัวไม่มีงานทำและไม่มีรายได้ ถ้ามีความรู้และให้ความร่วมมือเกี่ยวกับเรื่องนี้ ก็พอจะถ่ายทอดความรู้การทำบั้งไฟน้อยให้พวกเขาไปใช้ประโยชน์อย่างถูกต้อง

ผลการศึกษาในประเด็นปัญหาและอุปสรรคแนวทางการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้านการเผยแพร่แลกเปลี่ยน อยากให้หน่วยงานต่าง ๆ เข้ามาช่วยเผยแพร่ หรือวิธีการทำบั้งไฟน้อย ไป

เปิดเผยให้คนเห็นทั่วประเทศ หรือทั่วโลก เพื่อให้คนในชุมชนมีรายได้เพิ่มขึ้น ปัญหาก็คือ ไม่มีหน่วยงานไหนหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เข้ามาช่วยเหลือในเรื่องนี้ ถ้าเอาบั้งไฟน้อยของพวกเราไปเผยแพร่ให้เป็นที่รู้จักของคนทั่วประเทศ ก็จะส่งผลให้คนในชุมชนมีรายได้เกี่ยวกับการขายบั้งไฟน้อย เพื่อไปเลี้ยงครอบครัว แล้วก็ใช้จ่ายภายในครอบครัว เพื่อที่จะให้คนสนใจบั้งไฟน้อยมากยิ่งขึ้น ยิ่งถ้าคนรู้จักมากเท่าใดก็จะทำให้ชาวบ้านในชุมชนมีรายได้จากการจำหน่ายบั้งไฟน้อยมากขึ้น

3. แนวทางการแก้ไขปัญหและอุปสรรคแนวทางการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น บ้านหนองยางน้อย ตำบลหัวช้าง อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด

ผลการศึกษาในประเด็นแนวทางการแก้ไขปัญหและอุปสรรคแนวทางการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้านการอนุรักษ์ ชุมชน หรือหมู่บ้านจะปลูกฝัง ให้มีจิตนึกในการอนุรักษ์บั้งไฟน้อย โดยจะกิจกรรมให้เด็ก ๆ ให้มีส่วนร่วมในการทำบั้งไฟน้อย และจัดกิจกรรมอบรม เกี่ยวกับเรื่องการทำบั้งไฟน้อย จัดกิจกรรมให้เด็กมีส่วนร่วมในการทำบั้งไฟน้อย เพื่อที่จะให้เด็กได้ปลูกฝังเรื่องการทำบั้งไฟน้อย เพื่อที่จะให้เด็กได้รู้จักการอนุรักษ์ และสามารถนำความรู้ในเรื่องการทำบั้งไฟน้อยนี้ ไปใช้ประโยชน์ในทางที่ถูกต้อง และสามารถนำไปประกอบอาชีพได้ด้วย

ผลการศึกษาในประเด็นแนวทางการแก้ไขปัญหและอุปสรรคแนวทางการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้านการพัฒนา คือ อยากให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้ามาช่วยเหลือในการพัฒนาบั้งไฟน้อยให้ดังไปทั่วประเทศให้คนนิยมบั้งไฟน้อย เพื่อที่สามารถทำให้คนในชุมชนมีรายได้ในการขายบั้งไฟน้อยถ้ามีหน่วยงานเข้าช่วยเหลือ หรือให้ทุนเพื่อจะพัฒนาบั้งไฟน้อยของพวกเราไปให้ไกล เพื่อที่จะสามารถมีรายได้จากการขายบั้งไฟน้อย และก็จะกิจกรรมเกี่ยวกับบุญไฟ เพื่อที่จะให้เด็ก ๆ สนุกสนาน สร้างความสามัคคีกัน อยากให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ให้ทุนมาสนับสนุน เพื่อที่จะพัฒนาการทำบั้งไฟน้อย แล้วก็สามารถทำให้คนรู้จักมากบั้งไฟน้อยมากขึ้น และสามารถทำให้ชาวบ้านมีรายได้จากการจำหน่ายบั้งไฟน้อย

ผลการศึกษาในประเด็นแนวทางการแก้ไขปัญหและอุปสรรคแนวทางการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้านการถ่ายทอด คือ เยาวชนในชุมชนไม่นิยมการทำบั้งไฟน้อยเท่าไร อาจจะไม่มีใครสืบทอดการทำบั้งไฟน้อย มันก็เลยเป็นปัญหาของคนในชุมชน ก็เลยจัดกิจกรรมขึ้นมาเพื่อที่จะให้เยาวชนมาสนใจบั้งไฟน้อยมากขึ้น เพื่อที่จะทำให้มีคนมาสืบทอดบั้งไฟน้อยต่อไป จะจัดกิจกรรมเกี่ยวกับบั้งไฟน้อย เช่น การแข่งขันการจุดบั้งไฟน้อยแข่งกัน เพื่อจะให้เด็ก ๆ สนใจเกี่ยวกับเรื่องบั้งไฟน้อย พอที่สามารถช่วยให้เด็ก ๆ ชอบแล้วหันมาสนใจบั้งไฟน้อยมากขึ้น เพื่อที่จะมีคนมาสืบทอดต่อไป

ผลการศึกษาในประเด็นแนวทางการแก้ไขปัญหและอุปสรรคแนวทางการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้านการเผยแพร่แลกเปลี่ยน คือ ให้หน่วยงานต่าง ๆ หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องช่วยมาช่วยเหลือ เพื่อที่จะได้เอาวิธีทำบั้งไฟน้อยไปเผยแพร่ เพื่อที่จะให้คนให้ความสนใจมากยิ่งขึ้นและก็สามารถเพิ่มรายได้ให้กับคนในชุมชนอีกด้วย ให้หน่วยงานต่าง ๆ หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องช่วยมาช่วยเหลือ เพื่อที่จะได้เอาวิธีทำบั้งไฟน้อยไปเผยแพร่ทั่วประเทศ หรือทั่วโลก

อภิปรายผลการวิจัย (Research Discussions)

จากการศึกษา “บั้งไฟน้อย : แนวทางการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น บ้านหนองยางน้อย ตำบลหัวช้าง อำเภอสวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด” ผู้วิจัยสามารถอภิปรายผลการศึกษา ดังนี้คือ

1. แนวทางการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น บ้านหนองยางน้อย ตำบลหัวช้าง อำเภอสวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด

ด้านการอนุรักษ์ กล่าวคือ การทำบั้งไฟน้อยเป็นการสร้างความสามัคคีให้กับชุมชนมาเป็นเวลานานและสืบทอดสืบทอดกันมาจากรุ่นสู่รุ่น การรวมกลุ่มเป็นสิ่งสำคัญสำหรับการเพิ่มทรัพยากร เช่น การรวบรวมเด็กในชุมชนให้มาเรียนรู้เกี่ยวกับการทำบั้งไฟน้อย ให้เด็กในชุมชนได้เรียนรู้แล้วก็ซึมซับการทำบั้งไฟน้อย เพื่อที่จะได้มาสืบสาร และพัฒนาบั้งไฟน้อยต่อไปในอนาคต การทำบั้งไฟน้อยสร้างรายได้ให้กับชุมชน ทำให้กลุ่มมีความเข้มแข็งและยั่งยืน มีงานทำตลอดไม่ต้องไปหางานทำ ไกลบ้าน ไกลครอบครัวช่วยเหลือเกื้อกูลกัน และทำงานกันเป็นกลุ่ม การรวมกลุ่มเป็นสิ่งสำคัญสำหรับการเพิ่มทรัพยากร เช่น การรวบรวมเด็กในชุมชนให้มาเรียนรู้เกี่ยวกับการทำบั้งไฟน้อย ให้เด็กในชุมชนได้เรียนรู้แล้วก็ซึมซับการทำบั้งไฟน้อย เพื่อที่จะได้มาสืบสารและพัฒนาบั้งไฟน้อยต่อไปในอนาคต การทำบั้งไฟน้อยสามารถสร้างกำไรให้กับคนในชุมชน ให้ชุมชนได้มีความสามารถกันมากขึ้นเพื่อที่จะพัฒนาชุมชนของเราให้เข้มแข็งและทำให้ชุมชนของเรามีความรู้จักมากขึ้น เพื่อที่จะให้ชุมชนเราได้มาได้เสริม และนำเงินไปเลี้ยงครอบครัวอย่างสบาย ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ ยุภาพร เจริญพัฒน์มณีชัย (2559) สามารถสรุปได้ว่า การอนุรักษ์ คือ การดูแลรักษา พื้นฟู พัฒนา ให้คงสภาพเดิม และใช้ได้เป็นเวลายาวนาน ใช้อย่างระมัดระวัง และชาญฉลาดให้คุ้มค่า และเกิดประโยชน์มากที่สุด ทั้งนี้ต้องให้สูญเสียทรัพยากรน้อยที่สุดเพราะฉะนั้น การอนุรักษ์จึงไม่ได้หมายถึงการเก็บทรัพยากรเอาไว้เฉย ๆ แต่ต้องนำทรัพยากรมาใช้ประโยชน์ให้ถูกต้องตามกาลเทศะการฟื้นฟูโดยการเลือกสรรภูมิปัญญาที่กำลังสูญหาย หรือที่สูญหายไปแล้วมาทำให้มีคุณค่า และมีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิตในท้องถิ่น โดยเฉพาะพื้นฐานทางจริยธรรม คุณธรรม และค่านิยม

ด้านการพัฒนา กล่าวคือ การพัฒนาด้านบั้งไฟน้อย มีการทำงานร่วมกัน อย่างเป็นระบบ มีการวางแผนการผลิต การจำหน่าย และสามารถทำงานร่วมกันอย่างราบรื่น การเสนอข้อคิดเห็น แลกเปลี่ยนแนวคิดซึ่งกันและกัน ช่วยกันทดลองสิ่งใหม่ๆ แล้วนำมาเข้าร่วมประชุมเพื่อเสนอเป็นผลผลิตของกระบวนการเรียนรู้การต่อยอดภูมิปัญญาท้องถิ่น การพัฒนาชุมชน เป็นกลไกอันสำคัญที่กำหนดทิศทาง นโยบาย แนวทางและกระบวนการในการพัฒนา เพื่อนำไปสู่จุดมุ่งหมายเบื้องต้นคือ ชุมชน และประชาชน เพื่อที่จะให้ชุมชนของเราก้าวไปข้างหน้า และเป็นที่ยู่อากันทั่วถึง ทำให้มีผู้คนหันมาสนใจบั้งไฟน้อยมากยิ่งขึ้น เพื่อที่จะสร้างรายได้ให้แก่คนในชุมชนไม่มากนักน้อย ชุมชนท้องถิ่นจะพัฒนาได้หรือไม่ และดำเนินไปในทิศทาง จึงต้องมีองค์ประกอบของแนวคิดพื้นฐาน การพัฒนาชุมชน หลักการพัฒนาชุมชน และการดำเนินงานพัฒนาชุมชน รวมทั้งการปรับตัวให้ทันต่อภาวะการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และสิ่งแวดล้อม ไปในทิศทางที่ดีอีกด้วย

ด้านการถ่ายทอด กล่าวคือ การสืบทอดความรู้ภายในชุมชน ส่วนใหญ่เป็นอาชีพของหมู่บ้านที่แทบทุกครัวเรือนทำกัน อาจเป็นอาชีพซึ่งสมาชิกของชุมชนได้คลุกคลี คำนึงมาตั้งแต่เด็กภายใต้สภาพการดำรงชีวิตประจำวัน การถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นให้แก่เด็กหรือเยาวชน

โดยทั่วไปเด็กมีความสนใจในช่วงเวลาสั้น ๆ ในสิ่งที่ใกล้ตัว ซึ่งแตกต่างจากผู้ใหญ่ การสร้างค่านิยม จากรุ่นสู่รุ่น การสนับสนุนต่างๆ และดูแลให้ความรู้อย่างสม่ำเสมอ บอกถึงข้อดีและประโยชน์ของ เพื่อให้บุคลากรเกิดความตระหนัก ที่สำคัญคือ ตัวอย่างที่ดีมีค่ามากกว่าคำสอน ผู้บริหารระดับสูง ขององค์กร จะต้องเป็นตัวอย่างที่ดีให้แก่ลูกน้อง ต้องมีเวลาที่จะเดินเข้าไปหาลูกน้องเพื่อสอบถาม ความคิดเห็น แลกเปลี่ยนความรู้กัน การถ่ายทอดความรู้ตั้งอยู่บนพื้นฐานของบทบาทต่างๆ ที่สลับ สับเปลี่ยนกันได้ของผู้สร้างและผู้รับความรู้ โดยปฏิสัมพันธ์ระหว่างทั้งสองฝ่ายนี้เกิดขึ้นอย่างมีพลวัต ในหลายรูปแบบได้แก่ การปฏิสัมพันธ์ทางสังคม การแปลงให้เป็นความรู้ชัดแจ้งการรวมความรู้ และการแปลงความรู้สู่ภายใน

ด้านการเผยแพร่แลกเปลี่ยน กล่าวคือ การแลกเปลี่ยนความคิดกันเป็นสิ่งที่ได้พัฒนา ท้องถิ่นและชุมชนของพวกเรา โดยการส่งเสริม และสนับสนุนให้เกิดการเผยแพร่และแลกเปลี่ยนภูมิ ปัญญา และวัฒนธรรมอย่างกว้างขวาง โดยให้มีการเผยแพร่ภูมิปัญญาท้องถิ่นต่าง ๆ ด้วยสื่อและ วิธีการต่างๆ อย่างกว้างขวาง รวมทั้งกับประเทศอื่น ๆ ทั่วโลก เช่น การศึกษาดูงาน การเยี่ยมชม กลุ่มอาชีพการทำบั้งไฟน้อยเพื่อเป็นการเปิดโลกทัศน์และแนวคิดจากภายนอกเพื่อนำมาปรับใช้เพื่อ ความยั่งยืนต่อไป โดยส่งเสริมให้เกิดการเผยแพร่ภูมิปัญญาด้านการทำบั้งไฟน้อยแลกเปลี่ยนภูมิ ปัญญาการทำบั้งไฟน้อย เช่น การศึกษาดูงาน การเยี่ยมชม กลุ่มอาชีพการทำบั้งไฟน้อยเพื่อเป็นการ เปิดโลกทัศน์และแนวคิดจากภายนอกเพื่อนำมาปรับใช้เพื่อความยั่งยืนต่อไป

2. ปัญหาและอุปสรรคแนวทางการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น บ้านหนองยางน้อย ตำบล หัวช้าง อำเภอสวรรคภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด

ด้านการอนุรักษ์ กล่าวคือ เด็กรุ่นหลังไม่นิยมการอนุรักษ์บั้งไฟน้อยเลยเป็นปัญหาหลักใน การอนุรักษ์บั้งไฟน้อย การอนุรักษ์มีปัญหามิใช่เรื่องทุน ไม่มีหน่วยงานต่าง ๆ เข้ามาช่วยเหลือมากเท่า จึงไม่เป็นที่นิยมของคนรุ่นหลัง ไม่มีทุนหรือเงินสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมาช่วยเหลือใน การทำบั้งไฟน้อย สถานการณ์โควิด 19 ระบาดก็เลยไม่สามารถไปขายบั้งไฟน้อยได้ แล้วก็ไม่มี การจัดกิจกรรมบุญบั้งไฟ เลยไม่มีรายได้จากตรงนี้ไป เพื่อไปเป็นทุน ในการทำบั้งไฟน้อย และ เยาวชน ภายในชุมชนไม่ให้ความนิยมหรือสนใจเท่าไร เยาวชนทุกวันนี้สนใจแต่แต่รถเสียงท่อดัง ๆ เลย กลัวว่าจะไม่มีคนมาอนุรักษ์บั้งไฟน้อยเท่าไร ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ ธนิช เลิศชาญฤทธ์ (2554) กล่าวถึง “การพัฒนาทรัพยากรวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนว่า ควรคำนึงถึงการมีคุณภาพชีวิตที่ดี เพราะคุณภาพชีวิตที่ดี เป็นวัตถุประสงค์ที่แท้จริงของการพัฒนา วิธีการพัฒนาทรัพยากร วัฒนธรรม อย่างยั่งยืนที่มีการกล่าวถึงในวงกว้าง และนำไปใช้กันอย่างแพร่หลายทั่วโลก ในปัจจุบันแบ่ง ออกเป็น 3 วิธีหลัก 1. การวิจัย คือ เครื่องมือสำคัญในการประเมินคุณค่าและความสำคัญของ ทรัพยากรวัฒนธรรม ผลการวิจัยทรัพยากรวัฒนธรรมยังนำไปพัฒนาด้านต่าง ๆ เกี่ยวกับทรัพยากร วัฒนธรรมได้ 2. การให้การศึกษาแก่สาธารณชน สามารถเข้าถึงผู้คนส่วนมากในสังคม และมีพลังที่ จะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในด้านบวกรวมถึงมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจบางอย่าง ในการจัดการทรัพยากรวัฒนธรรมได้ด้วย 3. การอบรมเชิงปฏิบัติการสามารถสร้างเสริมความรู้แก่ สาธารณชน และพัฒนาบุคคลหรือบุคลากรผู้ปฏิบัติงานด้านการจัดการทรัพยากรวัฒนธรรมใน ท้องถิ่นอย่างยั่งยืนได้โดยตรง

ด้านการฟื้นฟู กล่าวคือ ไม่มีหน่วยงานไหนเข้ามาช่วยเหลือในการพัฒนาบั้งไฟน้อยเท่าไร จึงทำให้คนในชุมชนขาดรายได้ในการขายบั้งไฟน้อย จึงเป็นผลกระทบต่อการดำเนินชีวิตของคนในชุมชน ถ้าเราอยากพัฒนาบั้งไฟน้อยของเราให้เป็นที่รู้จักของคนทั่วประเทศ และให้คนสนใจบั้งไฟน้อยมากขึ้น เราต้องมีทุนหรือคนสนับสนุนในเรื่อง ดังนั้นจึงอยากให้หน่วยเข้ามาช่วยสนับสนุนในเรื่องนี้ ก็ทำให้บั้งไฟน้อยพัฒนาล่าช้าไม่เป็นที่รู้จักคนของในประเทศ และทำให้คนในชุมชนไม่มีรายได้ ก็เลยอยากให้เข้ามาช่วยเหลือในด้านนี้

ด้านการถ่ายทอด กล่าวคือ คนรุ่นหลังไม่ค่อยให้ความสนใจหรือนิยมเรื่องนี้มากเท่าไร คนในชุมชนเลยกลัวว่าจะไม่มีใครมาสืบทอดการทำบั้งไฟน้อยเอาไว้ อาจจะไม่ค่อยสืบทอดการทำบั้งไฟน้อย มันก็เลยเป็นปัญหาของคนในชุมชน ก็เลยไม่รู้ว่าจะสืบทอดไปให้ใครเพื่อจะไปสานต่อการทำบั้งไฟน้อย เขวชนรุ่นใหม่ไม่ยอมรับ และไม่ให้ความร่วมมือเกี่ยวกับบั้งไฟน้อยเท่าไร เลยเป็นปัญหาวากกลัวไม่มีใครมาสืบทอดการทำบั้งไฟน้อยของพวกเรา เพราะถ้าโตไปกลัวไม่มีงานทำและไม่มีรายได้ ถ้ามีความรู้และให้ความร่วมมือเกี่ยวกับเรื่องนี้ ก็พอจะถ่ายทอดความรู้การทำบั้งไฟน้อยให้พวกเขาไปใช้ประโยชน์อย่างถูกต้อง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ จารุวรรณ ธรรมวัตร (2538) ได้ให้ความหมาย ภูมิปัญญาพื้นบ้านหรือภูมิปัญญาท้องถิ่น ไว้ว่าหมายถึง ทรัพยากรความรู้ ทรัพยากรบุคคลที่มีอยู่ในท้องถิ่นแต่ละแห่งซึ่งอาจเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตนหรือลักษณะสากลที่หลายๆ ที่คล้ายกันก็ได้ ภูมิปัญญาในแต่ละท้องถิ่นเกิดจากการที่ชาวบ้านแสวงหาความรู้เพื่อเอาชนะอุปสรรคทางธรรมชาติ ทางสังคมที่จำเป็นในการดำรงชีวิต ภูมิปัญญาจึงเป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกับการผลิตและวิถีชีวิตชาวบ้าน เช่น การประกอบประเพณีพิธีกรรม ของชุมชนเป็นกิจกรรมที่ทำให้ผู้กระทำสบายใจ ให้คุณค่าทางจิตใจและความรู้สึกหรือประเพณีการรวมกำลังช่วยกันทำงานที่ใหญ่เกินกว่าจะกระทำสำเร็จคนเดียวเช่น การลงแขกสร้างบ้านสร้างถนนหรือขุดลอกแหล่งน้ำ เป็นกิจกรรมที่แสดงถึงความเอื้อเฟื้อช่วยเหลือกันภายในชุมชนทำให้เกิดความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันโดยทั่วไปภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นรูปแบบการดำเนินชีวิตที่เรียบง่าย ไม่ซับซ้อนเป็นประโยชน์แก่คนทุกระดับมีลักษณะเด่นคือ สร้างสำนึกเป็นหมู่คณะทั้งในระดับครอบครัวและเครือญาติพื้นเพจากฐานความรู้ของชาวบ้านหรือความรู้ของชาวบ้านที่เรียนรู้และสั่งสมประสบการณ์ด้วยตนเองหรือเรียนรู้จากบรรพบุรุษ หรือความรู้ที่สั่งสมสืบทอดกันมาทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรมอันเป็นสติปัญญาเป็นความรู้ที่ชาวบ้านคิดได้เองโดยอาศัยศักยภาพที่มีอยู่แก้ปัญหาการดำเนินชีวิตของคนในท้องถิ่นได้อย่างเหมาะสมให้สอดคล้องกับสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป

ด้านการเผยแพร่แลกเปลี่ยน กล่าวคือ อยากให้หน่วยงานต่าง ๆ เข้ามาช่วยเผยแพร่ หรือวิธีการทำบั้งไฟน้อย ไปเปิดเผยให้คนเห็นทั่วประเทศ หรือทั่วโลก เพื่อให้คนในชุมชนมีรายได้เพิ่มขึ้น ปัญหาก็คือ ไม่มีหน่วยไหนหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เข้ามาช่วยเหลือในเรื่องนี้ ถ้าเอาบั้งไฟน้อยของพวกเราไปเผยแพร่ให้เป็นที่รู้จักของคนทั่วประเทศ ก็จะส่งผลให้คนในชุมชนมีรายได้เกี่ยวกับการขายบั้งไฟน้อย เพื่อไปเลี้ยงครอบครัว แล้วก็ใช้จ่ายภายในครอบครัว เพื่อที่จะให้คนสนใจบั้งไฟน้อยมากยิ่งขึ้น ยิ่งถ้าคนรู้จักมากเท่าไร ก็จะทำให้ชาวบ้านในชุมชนมีรายได้จากการขายบั้งไฟน้อยมากขึ้น ก็เลยอยากให้หน่วยงานเข้ามาช่วยเหลือในด้านนี้

3. แนวทางการแก้ไขปัญหและอุปสรรคแนวทางการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น บ้านหนองยางน้อย ตำบลหัวช้าง อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด

ด้านการอนุรักษ์ กล่าวคือ หรือหมู่บ้านจะปลูกฝัง ให้มีจิตนึกในการอนุรักษ์บั้งไฟน้อย โดยจะกิจกรรมให้เด็ก ๆ ให้มีส่วนร่วมการทำบั้งไฟน้อย และจัดกิจกรรมอบรม เกี่ยวกับเรื่องการทำบั้งไฟน้อย จัดกิจกรรมให้เด็กมีส่วนร่วมในการทำบั้งไฟน้อย เพื่อที่จะให้เด็กได้ปลูกฝังเรื่องการทำบั้งไฟน้อย เพื่อที่จะให้เด็กได้รู้จักการอนุรักษ์ และก็สามารถนำความรู้ในเรื่องการทำบั้งไฟน้อยนี้ ไปใช้ประโยชน์ในทางที่ถูกต้อง และสามารถนำไปประกอบอาชีพได้ด้วย ซึ่งสอดคล้องแนวคิดของ ประเวศ วะสี (2536) ได้กล่าวถึงลักษณะสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่น ไว้ดังนี้คือ 1. มีความจำเพาะของท้องถิ่น ภูมิปัญญาท้องถิ่นสั่งสมขึ้นมาจากประสบการณ์ หรือความชัดเจนจากชีวิตและสังคมในท้องถิ่นหนึ่ง ๆ เพราะฉะนั้นภูมิปัญญาตามาจึงมีความสอดคล้องกับเรื่องของท้องถิ่นมากกว่าภูมิปัญญาที่มาจากภายนอก แต่อาจเอาไปใช้ในท้องถิ่นที่แตกต่างกันไม่ได้ หรือใช้ไม่ได้เต็มที่เท่าที่ควร 2. มีความเชื่อมโยงหรือบูรณาการสูง ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นภูมิปัญญาที่มาจากประสบการณ์จริง จึงมีความเป็นบูรณาการสูง ทั้งในเรื่องของกาย ใจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ความคิด เรื่องแม่ธรณี แม่คงคา แม่โพสพ พระภูมิเจ้าที่รุกขเทวดา เป็นตัวอย่างของการนำเอาธรรมชาติมาเป็นนามธรรมที่สื่อไปถึงส่วนลึกของใจที่เชื่อมโยงไปสู่อัตถประโยชน์ โดยสร้างความสัมพันธ์ที่ถูกต้องให้คนเคารพธรรมชาติ คนเร้าถ้าเคารพอะไรย่อมไม่ทำลายสิ่งนั้น

ด้านการพัฒนา กล่าวคือ อยากให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้ามาช่วยเหลือในการพัฒนาบั้งไฟน้อยให้ดังไปทั่วประเทศให้คนนิยมบั้งไฟน้อย เพื่อที่สามารถทำให้คนในชุมชนมีรายได้ในการขายบั้งไฟน้อยถ้ามีหน่วยงานเข้าช่วยเหลือ หรือให้ทุนเพื่อจะพัฒนาบั้งไฟน้อยของพวกเราไปให้ไกล เพื่อที่จะสามารถมีรายได้จากการขายบั้งไฟน้อย และก็จะกิจกรรมเกี่ยวกับบุญไฟ เพื่อที่จะให้เด็ก ๆ สนุกสนาน สร้างความสามัคคีกัน อยากให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ให้ทุนมาสนับสนุน เพื่อที่จะพัฒนาการทำบั้งไฟน้อย แล้วก็สามารถทำให้คนรู้จักมากบั้งไฟน้อยมากขึ้น และสามารถทำให้ชาวบ้านมีรายได้จากการขายบั้งไฟน้อย

ด้านการถ่ายทอด กล่าวคือ ชาวชนในชุมชนไม่นิยมการทำบั้งไฟน้อยเท่าไร อาจจะไม่มีใครสืบทอดการทำบั้งไฟน้อย มันก็เลยเป็นปัญหาของคนในชุมชน ก็เลยจัดกิจกรรมขึ้นมาเพื่อที่จะให้เยาวชนมาสนใจบั้งไฟน้อยมากขึ้น เพื่อที่จะทำให้มีคนมาสืบทอดบั้งไฟน้อยต่อไป จะจัดกิจกรรมเกี่ยวกับบั้งไฟน้อย เช่น การแข่งขันการจุดบั้งไฟน้อยแข่งกัน เพื่อจะให้เด็ก ๆ สนใจเกี่ยวกับเรื่องบั้งไฟน้อย พอที่สามารถช่วยให้เด็ก ๆ ชอบแล้วหันมาสนใจบั้งไฟน้อยมากขึ้น เพื่อที่จะมีคนมาสืบทอดต่อไป ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของประภากร แก้ววรรณ และคณะ (2549) ได้ให้ความหมายของภูมิปัญญา คือ องค์ความรู้ประสบการณ์หรือทุกสิ่งทุกอย่างที่ชาวบ้านคิดเองทำเองแก้ปัญหาเองเพื่อนำมาใช้ ในชีวิตประจำวันและเกิดสั่งสมมาเป็นเวลานานและมีการถ่ายทอดจากรุ่นหนึ่งสู่อีกรุ่นหนึ่งในเพื่อให้บุคคลสามารถดำเนินชีวิตอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข และยังสอดคล้องกับของ ยุพาพร จานประดับ (2544) ได้สรุปความหมายของภูมิปัญญาไว้ว่า คือ องค์ความรู้ของท้องถิ่นหรือทุกสิ่งทุกอย่างที่บุคคลในท้องถิ่นคิดขึ้นจากสติปัญญาและความสามารถของเอง เพื่อใช้ในการแก้ปัญหาหรือดำเนินชีวิตได้อย่างเหมาะสมโดยมีกระบวนการสั่งสมสืบทอดมาเป็นเวลานาน

ด้านการเผยแพร่แลกเปลี่ยน กล่าวคือ ให้องค์กรต่าง ๆ หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องช่วยมาช่วยเหลือ เพื่อที่จะได้เอาวิธีทำบั้งไฟน้อยไฟเผยแพร่ เพื่อที่จะให้คนให้ความสนใจมากขึ้นและก็สามารถเพิ่มรายได้ให้กับคนในชุมชนอีกด้วย ให้องค์กรต่าง ๆ หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องช่วยมาช่วยเหลือ เพื่อที่จะได้เอาวิธีทำบั้งไฟน้อยไฟเผยแพร่ทั่วประเทศ หรือทั่วโลก เพื่อให้คนในชุมชนมีรายได้เพิ่มขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของอัจฉรา ภาณุรัตน์ (2549) ให้ความหมายว่า ภูมิปัญญา หมายถึง กระบวนการปรับเปลี่ยนแบบแผนดำเนินชีวิตของบุคคลซึ่งอาศัยอยู่ ให้สามารถดำเนินชีวิตอย่างมีความสุข หรือสามารถแก้ปัญหาการดำเนินชีวิตของคนให้สอดคล้องกับสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปแต่ละยุคสมัย และยังสอดคล้องกับของธวัช ปุณโณทก (2532) ให้ความหมายว่า ภูมิปัญญา หมายถึง กระบวนการปรับเปลี่ยนแบบแผนดำเนินชีวิตของบุคคลซึ่งอาศัยอยู่ในท้องถิ่นให้สามารถดำเนินชีวิตอย่างมีความสุขหรือสามารถแก้ปัญหาการดำเนินชีวิตของคนให้สอดคล้องกับสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปแต่ละยุคสมัย

ข้อเสนอแนะการวิจัย (Research Suggestions)

จากผลการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะการวิจัย โดยแยกออกเป็น 2 ประเด็น ดังนี้คือ

1. ข้อเสนอแนะเพื่อนำไปใช้

- 1.1 สมาชิกกลุ่มบั้งไฟน้อย อยากรให้องค์กรเข้ามาสนับสนุนการทำบั้งไฟน้อย
- 1.2 สมาชิกกลุ่มบั้งไฟน้อย อยากรให้องค์กรการทำบั้งไฟน้อย มีราคาไม่สูง

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

- 2.1 ควรศึกษาเกี่ยวกับทางการพัฒนากลุ่มทำบั้งไฟน้อย
- 2.2 ควรศึกษาวิธีการบริหารจัดการกลุ่มทำบั้งไฟน้อย

เอกสารอ้างอิง (References)

- จารุวรรณ ธรรมวัตร. (2538). *วิเคราะห์ภูมิปัญญาอีสาน*. มหาสารคาม : โรงพิมพ์ศิริธรรมออฟเซต.
- เชษฐา พวงหัตถ์. (2551). *ประชุมการจัดงานประเพณีบุญบั้งไฟ*. สืบค้นเมื่อ 21 เมษายน 2564, จาก http://www.yasocity.com/ystmunicipal/index.php?option=com_k2&view=item&id=224
- ประเวศ วะสี. (2536). *ภูมิปัญญาชาวบ้านกับการพัฒนาชนบท เล่ม 2*. กรุงเทพฯ: อัมรินทร์.
- ประภากร แก้ววรรณ และคณะ. (2549). *การจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ปลาร้าข้ามปีบ้านหนองบัวน้อย ตำบลหนองสระปลา อำเภอนาทน จังหวัดอุดรธานี*. อุดรธานี : มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี.
- ปรีชา พิณทอง. (2535). *ประเพณีโบราณไทยอีสาน*. อุบลราชธานี: ศิริธรรมออฟเซต.
- นิติ เอียวศรีวงศ์. (2536). *ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการจัดการทรัพยากร*. กรุงเทพฯ: ทิศทางไทย.
- ธนิช เลิศชาญฤทธ์. (2554). *การจัดการทรัพยากรวัฒนธรรม*. กรุงเทพฯ: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร.

- ยุพาพร จานประดับ. (2544). ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการจัดการศึกษาระดับประถมศึกษาสังกัด กรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ยุพาพร เจริญวัฒนฉนิชัย. (2559). แนวทางการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นผ้าไหมมัดหมี่การศึกษา ผ้าไหมมัดหมี่ตำบลบ้านเขว้า อำเภอบ้านเขว้า จังหวัดชัยภูมิ. สารนิพนธ์ พัฒนาชุมชน มหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาชุมชน คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ยูร กมลเสรีรัตน์.(2546). บุญบั้งไฟโยธธประเพณีขอฝนที่ยิ่งใหญ่ที่สุดในภาคอีสาน. กรุงเทพฯ: ด้านสุทธาการพิมพ์.
- อัจฉรา ภาณุรัตน์. (2549). เอกสารคำสอนรายวิชาท้องถิ่นศึกษา. สุรินทร์: มหาวิทยาลัยราชภัฏ สุรินทร์.
- ธวัช ปุณโณทก. (2532). ภูมิปัญญาชาวบ้านอีสาน : ทศนะของอาจารย์ปรีชา พิณทอง ในทิศทางหมู่บ้านไทย. กรุงเทพฯ: เจริญวิทย์การพิมพ์.